

**A NYELVHASZNÁLAT KUTATÁSÁNAK FONTOSABB ÁLLOMÁSAI  
ÉS DISZCIPLÍNÁI, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL  
A FRANKOFÓN ORSZÁGOKRA**

**MAJOR LANDMARKS AND DISCIPLINES IN THE RESEARCH  
OF LANGUAGE USE WITH SPECIAL REGARD  
TO FRENCH-SPEAKING COUNTRIES**

MIHALOVICS ÁRPÁD<sup>1</sup>

**Absztrakt:** A tanulmány témája a frankofón országok parole-nyelvészeti kutatásainak, azok fejlődésének és kapcsolatainak a bemutatása.

A bevezetés Ferdinand de Saussure nézeteinek, valamint azok nyelvtudományra gyakorolt hatásának rövid összefoglalása. Az első rész a nyelvhasználat vizsgálatának kezdeteit idézi meg. A következő rész a parole-nyelvészet francia kutatóinak (funkcionális nyelvészet: A. Martinet; megnyilatkozás-nyelvészet: E. Benveniste; szemiotika: A. J. Greimas; pragmatika: F. Récanti, C. Kerbrat-Orecchioni, J. Moeschler; diskurzuselemzés: D. Maingueneau, P. Charaudeau; retorika: O. Ducrot, O. Reboul) fontosabb munkáiról ad vázlatos képet.

Megállapítható, hogy a frankofón nyelvészek bizonyos mértékben finomították az angolszász nyelvelméleteket, sőt olykor új elméleteket vagy módszereket is kidolgoztak (Benveniste, Greimas, Kerbrat-Orecchioni).

**Kulcsszavak:** nyelvhasználat, francia nyelvészek, langue-nyelvészet, parole-nyelvészet, megnyilatkozás, pragmatika, diskurzuselemzés, stilisztika, retorika, szövegnyelvészet

**Abstract:** The paper gives an overview of parole linguistics research, its development and connections in French-speaking countries.

The introduction is a brief summary of Ferdinand de Saussure's ideas and their impact on linguistics. The first part recalls the beginnings of the research of language use. The following part gives an overview of the French researchers of parole linguistics (functional linguistics: A. Martinet; utterance linguistic: E. Benveniste; semiotics: A. J. Greimas; pragmatics: F. Récanti, C. Kerbrat-Orecchioni, J. Moeschler; discourse analysis: D. Maingueneau, P. Charaudeau; rhetorics: O. Ducrot, O. Reboul).

The conclusion is that Anglo-Saxon linguistic theories were, to some extent, made more sophisticated by French-speaking linguists, who occasionally even came up with new theories or methods, as well

**Keywords:** language use, French linguists, langue linguistics, parole linguistics, utterance, pragmatics, discourse analysis, stylistics, rhetorics, text linguistics

---

<sup>1</sup> MIHALOVICS Árpád  
egyetemi tanár  
arpad2.m@gmail.com

## BEVEZETÉS – FERDINAND DE SAUSSURE NÉZETEI ÉS HATÁSUK A NYELVTUDOMÁNYRA

Napjainkban már vitathatatlan tény, hogy a modernkori nyelvtudomány egészének fejlődése szempontjából korszakalkotó jelentőségűnek bizonyultak **Ferdinand de Saussure** (1857–1913) genfi egyetemi előadásainak egyes gondolatai és nézetei, azok, amelyek lelkes és tehetséges tanítványainak (elsősorban Charles Bally-nak és Albert Sechehaye-nek) köszönhetően könyv formájában is megjelentek *Cours de linguistique générale* címmel (Lausanne, 1916).

Kiindulásként vegyük Saussure egyik nézetét, nevezetesen a **langue-langage-parole** trichotómiát:

„A nyelvet (langue) a beszéd-től (parole) elválasztva egyúttal elválasztjuk 1. a társadalmi az egyéni-től, 2. a lényegest a járulékostól és többé-kevésbé a véletlentől is.

A nyelv nem a beszélő funkciója, hanem termék, amelyet az egyén passzíve regisztrál; sohasem tételez fel előzetes szándékot...

A beszéd viszont egyéni akarati és értelmi aktus, amelyben meg kell különböztetni: 1. a kombinációkat, amelyek által a beszélő a nyelv kódját a maga egyéni gondolatának a kifejezésére használja föl; 2. a pszichofizikai mechanizmust, amely lehetővé teszi számára, hogy ezeket a kombinációkat kivétse.” (SAUSSURE 1967: 31)

„A nyelvezetet (langage) vizsgáló stúdiumnak tehát két része van: az egyiknek, a lényegesnek a tárgya a nyelv (langue), amely lényegében társadalmi és az egyéntől független... a másiknak, a másodlagosnak a tárgya a nyelvezet egyéni része, vagyis a beszéd (parole)...” (SAUSSURE 1967: 37)

Saussure hatására egyes nyelvészek a nyelvtudományon belül két nagy szférát különítenek el, s az egyiket langue-nyelvészetnek (vagy belső nyelvészetnek, ritkábban a nyelv lingvisztikájának), a másikat parole-nyelvészetnek (vagy külső nyelvészetnek, ritkábban a beszéd lingvisztikájának) szokás nevezni. A **langue-nyelvészet** a nyelvi jelek rendszerét vizsgálja, kizár minden pszichológiai és társadalmi vonatkozást, a szerkezetre (struktúrára) összpontosít. A **parole-nyelvészet** célja az egyéni jellegzetességekre vonatkozó jelenségek feltárása. A **parole-nyelvészet** az egyéni jelenségek mögött meghúzódó szociális, kulturális és pszichikai hátteret is vizsgálja, ezért erősen interdiszciplináris jellegű. (Crystal nyomán)

Mielőtt kissé részletesebben foglalkoznánk a parole-nyelvészeti diszciplínákkal, vessünk egy pillantást a modernkori szinkron nyelvtudomány területeire.

## A modernkori szinkron nyelvtudomány területei

| LANGUE-nyelvészet<br>(Rendszer-diszciplínák) |            | PAROLE-nyelvészet<br>(Kommunikáció-diszciplínák) |
|----------------------------------------------|------------|--------------------------------------------------|
| fonetika/fonológia                           |            | pragmatika                                       |
| morfológia                                   |            | diskurzuselemzés                                 |
| lexikológia                                  | szemantika | stilisztika                                      |
| szintaxis                                    |            | retorika                                         |
|                                              |            | (szövegnyelvészet)                               |

## ALKALMAZOTT NYELVÉSZET

|                         |                        |
|-------------------------|------------------------|
| lexikográfia            | pedagógiai nyelvészet  |
| terminológia            | klinikai nyelvészet    |
| terminográfia           | matematikai nyelvészet |
| fordítástudomány        |                        |
| szaknyelvi kommunikáció |                        |

## NYELVÉSZETI HATÁRTUDOMÁNYOK

szociolingvisztika  
 pszicholingvisztika  
 neurolingvisztika  
 nyelvészeti antropológia  
 etnolingvisztika  
 nyelvföldrajz stb.

Saussure szerint a nyelv egy sajátos (mondhatnánk különleges) jelrendszer, s igen fontos a rendszer-jelleg hangsúlyozása. A **langue-nyelvészet** küldetése a nyelvi rendszer leírása, számbavétele. Ezt tartotta elsődleges fontosságúnak a svájci nyelvész, s ezzel mintegy fél évszázadra ki is jelölte a langue-nyelvészet feladatát. A Saussure utáni ötven-hatvan esztendő alatt számos országban számos nyelvnek elkészítették a tudományos alapokon nyugvó nyelvtanait és hangtanait, egy- és két-nyelvű szótárakat szerkesztettek a kor igényei szerint. A nyelvtudománynak ezt a korszakát – mint ismeretes – strukturalista nyelvészetként tartjuk számon, amelynek több irányzata fejlődött ki (a Prágai Nyelvész Kör, Hjelmslev és a Koppenhágai Strukturalista Iskola, az amerikai deskriptív nyelvészet különböző irányai).

## 1. A NYELVHASZNÁLAT VIZSGÁLATÁNAK KEZDETE ÉS A PAROLE-NYELVÉSZETI DISZCIPLÍNÁK

Az 1960-as évek végén a tisztán formális nyelvreírások mellett, mintegy azok alternatívájaként, megjelenik a funkcionális nyelvvizsgálat (pl. HADROVICS 1969, MARTINET 1979), amely a nyelvet működésében (funkcionálásában) vizsgálja, s amely a nyelv lényegét – Saussure felfogásától eltérően – nem az absztrakt szerkezetekben, hanem a jelentések vizsgálatában, azok pontos feltárásában látja. Egyre inkább háttérbe szorul a strukturális szemlélet, mely szerint a nyelv autonóm jelenség, s a nyelvhasználat nyelvészeti szempontból érdektelen. Megszületik a „**megnyilatkozás-nyelvészet**” (linguistique énonciative/d’énonciation – BENVENISTE 1966) és a bizonyos ideig csak „*szemetes kosárként*” (BAR-HILLEL 1971) funkcionáló **pragmatika** (AUSTIN 1962, SEARLE 1969). Azt is mondhatnánk, hogy a nyelvtudományban egyre több olyan probléma merült fel, amit sem a strukturalista, sem pedig a Chomsky-féle generatív nyelvreírással nem sikerült megoldani, s amelyeknek a feltárásához feltétlenül vizsgálni kellett a **nyelvhasználatot** is. Vagyis mire a „*szemetes kosár*” megtelt, mondhatjuk: megerősödött a nyelvhasználat kutatásának *par excellence* diszciplínája, a **nyelvészeti pragmatika**.

Íme a pragmatika egy tömör meghatározása:

„...a pragmatika a jeleknek és a jelek felhasználóinak viszonyát állítja központba: azt kutatja, hogy a szintaktikai és a szemantikai szabályokon túl milyen egyéb, biológiai, pszichológiai, szociológiai tényezők és szabályszerűségek játszanak szerepet a jelek használatában.” (PLÉH–SÍKLAKI–TERESTYÉNI 1997: 25)

SZABÓ Zoltán (1988: 18) a pragmatikai körülmények közé sorolja a következő tényezőket: a társadalmi gyakorlat, a közlő és a befogadó közti viszonyok, az emberi magatartások, viselkedések, a társadalmi normák, konvenciók, a közlés célja, szándéka, eltervezése, elvárása, a közlésben résztvevők személyisége, lelkiállapota, műveltsége, társadalmi hovatartozása, a közlés sokféle körülménye (a közlő vagy befogadó idegállapota, hangulata). – Az imént felsorolt jelenségeket – bizonyos tekintetben – a pragmatikán kívül vizsgálja még a szociolingvisztika, a pszicholingvisztika és a szociálpszichológia is.

A pragmatika mellett (részben annak kiteljesedéseként) a nyelvhasználat vizsgálatára létrejön egy másik tudományág is, ez pedig a **diskurzuselemzés**. Az újabb diszciplína többféle elméletből táplálkozik, és számos elemzési mód/terület létezik. Ilyenek a társalgáselemzés, az interakciós szociolingvisztika, a funkcionális pragmatika, a politikai-társadalmi diskurzuselemzés és mások.

A **parole-nyelvészet** e két diszciplínája – a **pragmatika** és a **diskurzuselemzés** – a 20. század második felének szülöttei, míg a két másik diszciplína – a **retorika** és a **stilisztika** – jóval régebbi múlttal rendelkezik, s egy töről fakad. A **retorika** gyökerei, mint ismeretes, az ókori Görögországba (Arisztotelész, Gorgiász) és Rómába (Quintilianus, Cicero) nyúlnak vissza, míg a **stilisztika** a 19. század második felében

válík önálló tudománnyá. A modernkori retorika a 20. században a kommunikációelméletnek – különösen PERELMAN (1958, 2002), OLBRECHT-TYTECA (1958 és 1963), TOULMIN (1958), valamint BRETON (1999 és 2003) kutatásainak köszönhetően – teljességgel megújult, s hasonlóképpen korunk stilisztikája is interdiszciplináris tudománnyá vált.

Az utolsóként említett parole-nyelvészeti diszciplína a **szövegnyelvészet**, olyan nyelvtudományi ág, amelyet sajátos tárgya, a mondatfelettség, a szöveg alapján különíthetünk el. Feladat körébe tartozik egyrészt alapegységének, a szövegnek a meghatározása, másrészt a szövegek leírásához szükséges elmélet és módszer kidolgozása. Ez a leírás (elemzés) mind a szövegek létrehozásának, mind pedig befogadásának (megértésének, hatásának) a vizsgálatát is magába foglalja. A szövegnyelvészet tudományközi jellegét, több tudományhoz való kapcsolódását két okkal magyarázhatjuk: az egyes szövegelméletek forrásainak sokszínűségével és a szövegnyelvészet széles alkalmazási lehetőségeivel. Összefonódik a grammatikaelméletekkel, a szemiotikával, a kommunikációelméletekkel, a cselekvés- és beszédelméletekkel.  
([http://mnytud.arts.unideb.hu/off\\_text/5//index.html](http://mnytud.arts.unideb.hu/off_text/5//index.html) felhasználásával)

## 2. AZ UTÓBBI ÉVSZÁZAD PAROLE-NYELVÉSZETI KUTATÁSAI A FRANKOFÓN ORSZÁGOKBAN

### 2.1. A nyelvhasználat kutatásának kezdetei

**André Martinet** (1908–1999) francia nyelvész, a Sorbonne Egyetem Általános Nyelvészeti Tanszékének a professzora – a Prágai Nyelvész Kör tagjaként és a Kör tagjainak hatására – 1962-ben megírja funkionalista szemléletű mondatтанát *Langue et Fonction* címmel. Legismertebb műve az *Éléments de linguistique générale* (1960), amit 17 nyelvre fordítottak le, s ami nagy hatással volt nemcsak Franciaország, hanem a művelt világ nyelvészgenerációira is. Martinet nyelvtudományi tevékenységéhez köthető a *nyelv kettős tagolása*, valamint a *lexéma* és a *morféma* fogalmának a tudományos definíciója.

A **linguistique d'énonciation** 'megnyilatkozás-nyelvészet' megalkotója **Émile Benveniste** (1902–1976), Szíriában született zsidó származású francia nyelvész, az EPHE és a Collège de France tanára, a Société de linguistique de Paris főtítkárhelyettese, az irodalmi akadémia tagja. Legismertebb műve a *Problèmes de linguistique générale I–II* (1966 és 1974), amelyben ismerteti új nyelvelméletét „*linguistique d'énonciation*” néven. Munkájában a *megnyilatkozást (énonciation)* tartja a beszédkapcsolat egységének. Szerinte a nyelv egységeit, a szavakat és a mondatokat az különbözteti meg a megnyilatkozásoktól, hogy a szavak és a mondatok lényegük szerint nem fordulnak senkihez, nincsen címzettjük. A megnyilatkozásnak címzettje van, a megnyilatkozás mindig fordul valakihez. (Elmondható: míg a szavak és a mondatok a nyelv egységei, a megnyilatkozások a beszéd jelenségei.) Benveniste kétféle szövegtípust különböztet meg, az egyik az *histoire* (vagy *récit*) 'elbeszélés', a másik a *discours* 'diskurzus'. Megalkotja a két regiszter „szereplőinek” a rendsze-

rét (*destinateur – destinataire, adjuvant – opposant, stb.*). Vizsgálat alá veszi a névmási deixiseket. *La philosophie analytique du langage* (1963) című művében többek között kritikával illeti Austin performatív megnyilatkozásokról szóló teóriáját.

A francia parole-nyelvészet harmadik előfutára a litván származású frankofón nyelvész **Algirdas Julien Greimas** (1917–1992), a Párizsi Szemiotikai Iskola megalapítója. Igen mélyenszántó, számos nyelvre lefordított művei a következők: *Sémantique structurale* (1966), *Du sens I–II* (1970 és 1983) és a *Joseph Courtès*-szel közösen szerkesztett *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage I–2* (1979 és 1986). Ebben a szakszótárban különösen sikeresek a különböző modalitás-típusoknak és szemiotikai négyzeteknek a leírásai és magyarázatai.

## 2.2. Pragmatika

J. L. Austin (1911–1960) és J. Searle (1932–) *beszédaktus-elméletének* a továbbfejlesztői, illetve finomítói francia nyelvterületen:

**François Récanati** (1952–) francia nyelvész, az EHESS kutatási igazgatója számos munkáját angol nyelven is publikálta. *Les énoncés performatifs* (1982) című munkájában – egyebek mellett – pontosítja és finomítja Austin és Searle beszédaktus-elméletét. Ugyanezt teszi **Daniel Vanderveken** (1949–) Québec-ben élő belga nyelvész *Les actes de discours* (1988) című munkájában. (Itt jegyezzük meg, hogy a francia nyelvészeti szakirodalomban a beszédaktusok megnevezésére három terminust is használnak, melyek a következők: *actes de langage*, *actes de parole* és *actes de discours*.) – D. Vanderveken kutatási területe a szemiotika, az illokúciós és intencionális logika, a szemantika, pragmatika és a nyelvfilozófia.

**Catherine Kerbrat-Orecchioni** (1943–) francia nyelvész, a Lyon II Egyetem professzora, a franciaországi pragmatikai kutatások doyenne-je. 1983-ban megalapítja a GRIC (=Groupe de Recherches sur les Interactions Conversationnelles) kutatóműhelyt, aminek igen jelentős szerepe volt a franciaországi interakciós kutatások meghonosításában. A professzor asszony kutatási területe széles skálát fed le: szemantika, pragmatika, retorika, diskurzuselemzés; fő kutatási témái: az illokúciós trópusok, az előfeltevések és az irónia nyelvi kifejezése. Fő művei: *La connotation* (1977), *L'énonciation* (1980), *L'implicite* (1986), *Les interactions verbales I–II–III* (1990, 1992 és 1994).

**Jacques Moeschler** (1954–) svájci nyelvész, a Genfi Egyetem Nyelvtudományi Tanszékének a professzora, a Svájci Nyelvtudományi Társaság alelnöke. Kutatási területe a nyelvészeti pragmatika és a diskurzuselemzés. Fő művei: *Dictionnaire Encyclopédique de Pragmatique* (1994, Anne Reboul-lal közös munka), *Pragmatique du discours: De l'interprétation de l'énoncé à l'interprétation du discours* (1998), *La pragmatique aujourd'hui* (1998), *Introduction à la linguistique contemporaine* (2005). – Francia nyelvterületen kiemelkedően értékes és hasznos munkája a pragmatikai enciklopédia.

### 2.3. Diskurzuselemzés

Lássunk először egy idézetet a diskurzuselemzés lényegéről:

„A diskurzuselemzés háttere egy filozófiai paradigmaváltás... A filozófia egy olyan paradigma felé mozdult el, amelyben a hangsúly magán a nyelven és a nyelv alkotóelemein van, s azon, ahogyan a világ felépül a nyelv által hordozott jelentésekből...

...a nyelv az egyetlen olyan eszköz, amelyen keresztül „életformáink” kifejeződnek, amellyel megteremthetjük és kifejezhetjük szubjektivitásunkat, társadalmi tevékenységeket fejleszthetünk ki és gyakorolhatunk, hatalmi helyzeteket próbálhatunk ki és erősíthetünk meg...

A nyelvre alapozva vagyunk képesek egyéniséggé válni, és olyan egyedi gondolatokat és narratívákat őrizni, amelyek csak a mieink.” (CARVER 2004: 143–145)

A *diskurzuselemzés* mint önálló diszciplína az 1960-as évek végén, s az 1970-es évek elején jött létre. Kialakulására több tudomány, illetve tudományterület (szociológia, antropológia, kommunikációelmélet, politikatudomány) volt termékenyítő hatással. Kapcsolódási vagy társdiszciplínaként meg kell még említeni a szociolingvisztikát és a szövegnyelvészetet, valamint a kognitív pszichológiát.

A francia társadalomtudósok közül **Paul Ricoeur**, **Michel Foucault**, **Roland Barthes**, **Jacques Derrida** és **Jacques Lacan** nevét kell megemlítenünk, akik kutatásaikkal különböző mértékben hozzájárultak a *diskurzuselemzés* valamely irányzatának a fejlődéséhez.

A *franciaországi diskurzuselemzés nyelvészeti irányzata* alapvetően négy nyelvész, illetve kutatóközpont köré szerveződött:

- (1) a Paris X – Nanterre Egyetemen *Jean Dubois* vezetése alatt működő nyelvészeti kutatócsoport;
- (2) a Saint-Cloud-i École Normale Supérieure *Maurice Tournier* vezetése alatt működő, politikai szövegek lexikometriai elemzésére szakosodott kutatócsoportja;
- (3) a Paris VII Egyetem és a C. N. R. S. szociálpszichológiai laboratóriuma, melynek vezetője *Michel Pécheux*, kutatási területük az automatikus vagy gépi diskurzuselemzés, valamint
- (4) a – korábbiakban már említett – litván származású *Algirdas Julien Greimas* vezetése alatt működő szemiotikai szeminárium (EHESS – CNRS).

A '80-as, '90-es években a *diskurzuselemzés* Franciaországban is újabb témákkal, területekkel és irányzatokkal gazdagodott. Ezek között föltétlenül kiemelendők a következő intézmények: a Lyon II Egyetemen – a korábbiakban már említett – **Catherine Kerbrat-Orecchionine** és kutatócsoportjának tevékenysége, továbbá **Do-**

**minique Maingueneau** (1950–, Université Paris-Sorbonne) és **Patrick Charaudeau** (1939–, Université Paris XIII) kutatói munkássága. E két utóbbi nyelvészprofesszor szerkesztésében látott napvilágot a *Dictionnaire d'Analyse du Discours* (Seuil, Paris, 2002) című kiváló kézikönyv, „szakenciklopédia”, amely naprakészen tárgyalja a diskurzuselemzés fogalmait, fogalmi rendszerét, s a (frankofón) diskurzus kutatók bibliájaként szolgál.

#### 2.4. Stilisztika, retorika

A 20. század első felének stilisztikai munkái (Charles BALLY 1909; Jules MAROUZEAU 1946; Marcel CRESSOT 1947 és Charles BRUNEAU 1951) a korábbi hagyományt követve többnyire csak a langue-jelenségekkel foglalkoznak. Jean Kokelberg *Les techniques du style* (1994) című munkája már modern szemléletű stilisztika, amely retorikai vonatkozású fejezeteket is tartalmaz.

Franciaországban az utóbbi negyedszázadban a *stilisztika* vagy az irodalmi művek stilisztikai vonatkozásait vizsgálja, vagy a nyelvészeti irányultságú ága a retorikával, a szövegnyelvészettel és/vagy a pragmatikával „fuzionálva” funkcionál, s központi témája az argumentáció és a meggyőzés. Itt kell szólnunk **Oswald Ducrot** (1930–) francia nyelvész (EHESS, Paris) munkásságáról, aki kollégájával, Jean-Claude Anscombre nyelvészszel kidolgozott egy egyedi érvelésteóriát (*théorie de l'argumentation dans la langue*), továbbá műveiben széles teret szentelt az *előfeltevések* és a *rejtett célzások* problematikájának. Fő művei: *Le Dire et le Dit* (1980), *L'argumentation dans la langue* (1983, J. C. Anscombre-ral közös munka) és *Logique, structure, énonciation. Lectures sur le langage* (1989).

Modern szemléletű retorikai munkák az alábbiak: Olivier Reboul, *Introduction à la rhétorique* (1991) és *Rhétorique et argumentation* (2000).

Franciaországban a politikai kommunikáció rendkívül termékeny területe a részben nyelvészeti (retorikai) kutatásoknak, de ennek a tárgyalására most itt nem térünk ki.

#### 2.5. Szövegnyelvészet

A franciaországi szövegnyelvészeti kutatások legismertebb képviselője **Jean-Michel Adam** (1947–) a Lausanne-i Egyetem nyelvész professor emeritusa. A témában publikált jelentősebb művei: *Éléments de linguistique textuelle. Théorie et pratique de l'analyse textuelle* (1996), *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours* (2005) és *Les textes: types et prototypes. Récit, Description, Argumentation, Explication et Dialogue* (2017). – A szerző műveiben bemutatja a szövegnyelvészet létrejöttét, rövid történetét, kapcsolatait más diszciplínákkal. Megadja a szöveg definícióját elhatárolva azt a diskurzustól, leírja a megnyilatkozás-mondatot mint minimális szövegegységet, részletesen tárgyalja a kapcsolóelemek és a szövegkohézió kérdéseit. **J.-M. Adam** csak az írott szövegek elemzésével foglalkozik. – Az említett művek alapján is kitűnik, hogy a *szövegnyelvészet* egy *par excellence* interdiszciplináris terület.

### 3. ÖSSZEGZÉS HELYETT

Néhány évvel ezelőtt Kenesei István a következőket írta: „Ha a huszadik századról elmondhatjuk, hogy a tudomány évszázada is volt, akkor teljes joggal tarthatjuk számon a nyelvtudomány évszázadaként is.” (*Magyar Tudomány*, 2006/4., p. 386). Tovább fűzve a gondolatsort: szeretném remélni, hogy a frankofón országok utóbbi évszázada parole-nyelvészeti kutatásainak a teljesség igénye nélkül történt bemutatásával sikerült valamelyest bebizonyítanom, hogy a francia (frankofón) nyelvtudósok is sokat tettek a korszak nyelvtudományának a fejlődéséért, azaz Saussure-től napjainkig számos értékes művet hoztak létre, amelyek között találunk néhány korszakalkotó vagy legalábbis korszakot kijelölő, meghatározó munkát is.

S felmerül még egy kérdés: helyénvaló-e a *nyelvhasználatot*, azaz a szövegvalóság(ka)t a különböző diszciplínák egy-egy előzetesen megválasztott aspektusa vagy aspektusai szerint vizsgálni, vagy talán hasznosabbak és célszerűbbek lennének a komplex elemzések?

### IRODALOM

- [1] Adam, J.-M. (1996). *Éléments de linguistique textuelle*. Bruxelles–Liège: Mardaga.
- [2] Adam, J.-M. (2005). *La linguistique textuelle. Introduction à l'analyse textuelle des discours*. Paris: Armand Colin.
- [3] Adam, J.-M. (2011). *Les textes: types et prototypes*. Paris: Armand Colin.
- [4] Austin, J.-L. (1962/1970). *Quand dire, c'est faire*. Paris: Le Seuil.
- [5] Bally, Ch. (1909). *Traité de stylistique française*. Paris: Klincksieck.
- [6] Bar-Hillel, Y. (1971). *Pragmatics of Natural Languages*. Dordrecht: D. Reidel.
- [7] Benveniste, É. (1963). *La philosophie analytique du langage*. Paris: Presses universitaires de France.
- [8] Benveniste, É. (1966–1974). *Problèmes de linguistique générale I–II*. Paris: Gallimard.
- [9] Breton, P. (1999). *La parole manipulée*. Paris: La Découverte.
- [10] Breton, P. (2003). *L'argumentation dans la communication*. Paris: La Découverte.
- [11] Bruneau, Ch. (1951). *La Stylistique*. Romance Philology, t. 6.
- [12] Carver, T. (2004). Diskurzuselemzés és a „nyelvi fordulat”. *Politikatudományi Szemle*, 4, pp. 143–148.
- [13] Charaudeau, P., Maingueneau, D. (2002). *Dictionnaire d'Analyse du Discours*. Paris: Le Seuil.

- 
- [14] Chomsky, N. (1957/1969). *Structures syntaxiques*. Paris: Le Seuil.
- [15] Cressot, M. (1947/1980). *Le Style et ses Techniques*. Paris: Presses universitaires de France.
- [16] Crystal, D. (1998). *A nyelv enciklopédiája*. Budapest: Osiris.
- [17] Ducrot, O. (1980). *Les Mots du discours, en collaboration*. Paris: Minuit.
- [18] Ducrot, O. (1983). *L'argumentation dans la langue avec J.-C. Anscombe*. Bruxelles: Mardaga.
- [19] Ducrot, O. (1985). *Le Dire et le Dit*. Paris: Minuit.
- [20] Ducrot, O. (1989). *Logique, structure, énonciation. Lectures sur le langage*. Paris: Minuit.
- [21] Greimas, A. J. (1966). *Sémantique structurale*. Paris: Larousse.
- [22] Greimas, A. J. (1970, 1983). *Du sens I–II*. Paris: Le Seuil.
- [23] Greimas, A. J., Courtès, J. (1979, 1986). *Sémiotique. Dictionnaire raisonné de la théorie du langage*. Paris: Hachette.
- [24] Hadrovics L. (1969). *A funkcionális magyar mondattan alapjai*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- [25] Kenesei I. (2006). A nyelvtudomány a társtudományok tükrében. *Magyar Tudomány*, 4, p. 386.
- [26] Kerbrat-Orecchioni, C. (1977). *La connotation*. Lyon: PUL.
- [27] Kerbrat-Orecchioni, C. (1980). *L'énonciation*. Paris: Armand Colin.
- [28] Kerbrat-Orecchioni, C. (1990, 1992, 1994). *Les interactions verbales I–II–III*. Paris: Armand Colin.
- [29] Kokelberg, J. (1994). *Les techniques du style*. Paris: Armand Colin.
- [30] Maingueneau, D. (1991). *L'analyse du discours*. Paris: Hachette.
- [31] Marouzeau, J. (1940/1946). *Précis de stylistique française*. Paris: Masson.
- [32] Martinet, A. (1960). *Éléments de linguistique générale*. Paris: Armand Colin.
- [33] Martinet, A. (1962/1971). *Langue et Fonction*. Paris: Gonthier.
- [34] Martinet, A. (1979). *Grammaire fonctionnelle du français*. Paris: Credif.
- [35] Mihalovics Á. (1998). *Az akarat (volitio) kifejezése az interperszonális kapcsolatokban. Szintaxis – Szemantika – Pragmatika*. MTA, Sz.-Sz.-B. MTT, Nyíregyháza, Bessenyei György Könyvkiadó.

- 
- [36] Mihalovics Á. (2006). *Politikai és diplomáciai nyelvhasználat / Langage politique et diplomatique*. Études françaises 2. Veszprém: Pannon Egyetemi Kiadó.
- [37] Mihalovics Á. (2011). A diskurzuselemzés francia vonulata. *Porta Lingua*, 2011, pp. 159–167.
- [38] Mihalovics Á. (2012). A parole-nyelvészeti diszciplínái: pragmatika, diskurzuselemzés, retorika, stilisztika. *Porta Lingua*, 2012, pp. 121–134.
- [39] Moeschler, J. (1994). *Dictionnaire Encyclopédique de Pragmatique*. Coécrit avec Anne Reboul. Paris: Le Seuil.
- [40] Moeschler, J. (1998). *Pragmatique du discours: De l'interprétation de l'énoncé à l'interprétation du discours*. Paris: Armand Colin.
- [41] Moeschler, J. (1998). *La pragmatique aujourd'hui*. Paris: Le Seuil.
- [42] Moeschler, J. (2005). *Introduction à la linguistique contemporaine*. Paris: Armand Colin.
- [43] Olbrechts-Tyteca, L., Perelman, Ch. (1958). *Traité de l'argumentation: la nouvelle rhétorique*. Paris: Presses universitaires de France.
- [44] Perelman, Ch. (2002). *L'empire rhétorique*. Paris: Vrin.
- [45] Pléh Cs., Síklaki I., Terestyéni T. (1997). *Nyelv – kommunikáció – cselekvés*. Budapest: Osiris.
- [46] Reboul, O. (1991). *Introduction à la rhétorique*. Paris: Puf.
- [47] Reboul, O. (2000). *Rhétorique et argumentation*. Paris: Nathan Université.
- [48] Récanati, F. (1982). *Les énoncés performatifs*. Paris: Minuit.
- [49] Ricoeur, P. (1986). *Du texte à l'action*. Paris: Le Seuil.
- [50] Saussure, F. de (1967/1972). *Cours de linguistique générale*. Paris: Payot.
- [51] Saussure, F. de (1967/1998). *Bevezetés az általános nyelvészetbe*. Budapest: Gondolat.
- [52] Searle, J. (1969/1972). *Les actes de langage*. Paris: Herman.
- [53] Szabó Z. (1988). *Szövegnyelvészet és stilisztika*. Budapest: Tankönyvkiadó.
- [54] Vanderveken, D. (1988). *Les actes de discours*. Bruxelles–Liège: Mardaga.